

Komentovaný červený zoznam taxónov rodu *Allium* L. na Slovensku

Commented red list of taxa of the genus *Allium* L. in Slovakia

JOZEF SOMOGYI

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 842 23 Bratislava

The paper presents a red list of taxa of *Allium* L. in Slovakia: *A. angulosum* L. – EN, *A. atroviolaceum* Boiss. – CR, *A. carinatum* L. – VU, *A. cirrhosum* Vand. – EX?, *A. ericetorum* Thore – CR, *A. paniculatum* L. – CR, *A. rotundum* L. – VU, *A. sphaerocephalon* L. – VU, *A. schoenoprasum* L. – VU, *A. strictum* Schrad. – CR. Each of these taxa is commented.

Keďže ohrozeným druhom treba venovať pozornosť a dopĺňať a aktualizovať poznatky o ich rozšírení a ohrozenosti, uvádzam pre zvýšenie informovanosti botanickej verejnosti červený zoznam taxónov rodu *Allium* L. na Slovensku. Tento príspevok by mal byť aj podnetom pre botanikov a všetkých, ktorí sa o našu kvetenu zaujímajú, viac si uvedené druhy všímať a tak prispieť novými údajmi k objektivizácii našich vedomostí o týchto taxónoch. Predkladaný zoznam vznikol po dôkladnom a rozsiahlom predchádzajúcom štúdiu výskytu jednotlivých taxónov rodu *Allium* na Slovensku. Rozšírenie som spracoval na základe štúdia herbárových zbierok (BBZ; BP; BRA; BRNM; BRNU; CL; HLO; HNTS; HUM; KO; LTM; MOP; NI; PMK; PR; PRC; SAV; SLO; SMBB; SNV; TNP; TYM; Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica; ZAM; pri niektorých taxónoch aj BUC a BUCA) a vlastných údajov. Skratky herbárov sú podľa práce Holmgren et al. (1990) a Vozárová & Sutorý (2001). Kategórie ohrozenosti používam podľa IUCN (2001).

Červený zoznam

<i>Allium angulosum</i> L.	EN
<i>Allium atroviolaceum</i> Boiss.	CR
<i>Allium carinatum</i> L.	VU
<i>Allium cirrhosum</i> Vand.	EX?
<i>Allium ericetorum</i> Thore	CR
<i>Allium paniculatum</i> L.	CR
<i>Allium rotundum</i> L.	VU
<i>Allium sphaerocephalon</i> L.	VU
<i>Allium schoenoprasum</i> L.	VU

Komentár k červenému zoznamu

Allium angulosum L. je druhom zaplavovaných lúk, na vhodných biotopoch sa môže vyskytovať masovo. Na jeho výskyt a početnosť negatívne vplýva ničenie biotopov, napr. odvodňovanie a rozorávanie lúk, regulácie tokov, vodohospodárske úpravy. Ťažisko rozšírenia *A. angulosum* na Slovensku je na Záhorskej, Podunajskej a Východoslovenskej nížine.

Allium atrovioleaceum Boiss. je druh unikajúci pozornosti. V zozname rastlín Slovenska (Krahulec 1998) sa neuvádza. Všetky doteraz známe herbárové položky z územia Slovenska pochádzajú iba z niekoľkých málo lokalít z Podunajskej nížiny, kde boli zbierané napr. na poliach, medziach, pri cestách, v travinách a krovinách. Aktuálny stav rozšírenia *A. atrovioleaceum* na Slovensku nie je presne známy; v období rokov 1998 – 2000 sa niekoľko málo jedincov tohto druhu podarilo nájsť na dvoch lokalitách na Podunajskej nížine, ktoré sú ohrozené ľudskou činnosťou aj sukcesiou. Podrobnejšie o rozšírení na Slovensku pozri v práci Somogyi (2001).

Allium carinatum L. je druh, ktorý na Slovensku rastie roztrúsene (miestami je hojný) v západnej časti územia, na východ po Štiavnické vrchy, Veľkú Fatru a hornú Oravu. Obýva rôzne typy biotopov (napr. lúky, kroviny, okraje lesov). Ohrozený je napr. zánikom lúk, extenzívnych pasienkov aj sukcesiou.

Allium cirrhosum Vand. je druhom na Slovensku pravdepodobne vyhynutým, dokladovaným z nášho územia jedinou položkou z roku 1913. Miesta možného výskytu treba dôkladne preskúmať, čo vzhľadom na členitosť terénu (skaly v oblasti Dolný Jelenec – Podštúrec) nie je ľahkou úlohou. Podrobnejšie o rozšírení na Slovensku pozri v práci Somogyi (2000).

Allium ericetorum Thore je taxón, ktorý bol doteraz z nášho územia známy pod menom *A. zahariadii* subsp. *michalkoi* Májovský, nom. inval. (Somogyi 1999a). Na Slovensku bol doteraz zaznamenaný z okolia Košíc a bol považovaný za pravdepodobne vyhynutý. Výskyt *A. ericetorum* sa podarilo potvrdiť pri Košiciach – Šaci na jedinej lokalite (niekoľko málo jedincov tohto druhu tu rastie pri lesnej ceste), ohrozenej sukcesiou aj ľudskou činnosťou. Oblasť potenciálneho výskytu treba ešte podrobne preskúmať. Podrobnejšie o rozšírení na Slovensku pozri v práci Somogyi (1999b).

Allium paniculatum L. je druh z územia Slovenska známy len z niekoľkých lokalít z Podunajskej nížiny, Burdy a Drienčanskeho krasu; jeho výskyt je potvrdený na dvoch lokalitách. Slovenskom prechádza severná hranica areálu tohto taxónu. Lokalita na Podunajskej nížine (okraj lesa a xerothermné lúčky) je ohrozená sukcesnými procesmi, na lokalite v Drienčanskom krase (xerothermný biotop) bolo zaznamenaných len niekoľko málo jedincov. Podrobnejšie o rozšírení na Slovensku pozri v práci Somogyi (1999c).

Allium rotundum L. sa na Slovensku vyskytuje roztrúsene od Záhorskej nížiny na sever po Biele Karpaty, na východ po Strážovské, Kremnické a Štiavnické vrchy a ďalej cez Juhoslovenskú kotlinu, Cerovú vrchovinu, Muránsku planinu, Slovenský kras po Východoslovenskú nížinu. Rozšíreniu tohto druhu je potrebné venovať pozornosť. Obýva napr. okraje polí, medze, xerothermné biotopy, teplomilné dubiny. Je ohrozený napr. ničením medzí, zarastaním vhodných biotopov.

Allium schoenoprasum L. sa často pestuje v záhradách, odkiaľ splaňuje. Pôvodný výskyt na Slovensku je však obmedzený pravdepodobne len na Veľkú Fatru, Nízke Tatry, Západné Tatry, Vysoké Tatry, Belianske Tatry, Oravskú Maguru a Oravské Beskydy. Je to druh horský, rastúci vo vyšších polohách na mokrých miestach ako sú napr. prameniská, okraje potôčikov. Na vhodných biotopoch (ktorých je však málo a sú zraniteľné) sa môže vyskytovať i masovo.

Allium sphaerocephalon L. je druh na Slovensku roztrúsene rastúci najmä na juhu územia, na niektorých lokalitách veľmi hojný. Obýva xerothermné biotopy. Vyskytuje sa na hradnom kopci hradu Devín, ďalej od Podunajskej nížiny na východ po Východoslovenskú nížinu, na sever zasahuje po Biele Karpaty a južný okraj Slatinskej kotliny. Je ohrozený napr. zarastaním vhodných biotopov.

Allium strictum Schrad. sa na Slovensku vyskytuje na jedinej lokalite v Primovciach pri Poprade (osídľuje tu strmý skalný zráz aj trávnatý biotop), kde dobre prosperuje. Je to jediná lokalita tohto druhu v celých Karpatoch (Suza 1931, Martinovský 1969, Krahulec 1984). Podrobnejšie o rozšírení na Slovensku pozri v práci Somogyi (2000).

Literatúra

- Holmgren P. K., Holmgren N. H. & Barnett L. C. (eds), 1990: Index Herbariorum. Part I: The Herbaria of the World. Ed. 8. – Regnum Veg., Bronx, New York, 120.
- IUCN, 2001: IUCN Red List Categories: Version 3.1. Prepared by the IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- Krahulec F., 1984: Česnek tuhý – *Allium strictum* Schrad. – Nika, Praha, 5 (č. 6): 16.
- Krahulec F., 1998: *Allium* L. – In: Marhold K. & Hindák F. (eds), Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, pp. 356 – 358.
- Martinovský J. O., 1969: Česnek tuhý (*Allium strictum* Schrad.) památná rastlina naší květeny. – Severočeskou Přír., Ústí nad Labem, 1: 1 – 35.
- Somogyi J., 1999a: Taxonomical and nomenclatural remarks on the *Allium ericetorum* group with regards to the Western Carpathians. – Biologia, Bratislava, 54/4: 391 – 394.
- Somogyi J., 1999b: Rozšírenie druhu *Allium ericetorum* Thore na Slovensku. – Natura Carpatica, Košice, 40: 201 – 204.
- Somogyi J., 1999c: *Allium paniculatum* L. na Slovensku. – Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 21: 119 – 125.
- Somogyi J., 2000: Rozšírenie druhov *Allium cirrhosum* Vand. a *A. strictum* Schrad. na Slovensku. – Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 22: 57 – 60.
- Somogyi J., 2001: Rozšírenie druhu *Allium atroviolaceum* Boiss. na Slovensku. – Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 23: 107 – 110.

- Suza J., 1931: Flora melafyrových skal u Primovců ve Spiši (Slovensko); stanoviště *Allium strictum* Schrad. (Odtlačok zo Sborníka Muzeálnej slovenskej spoločnosti, ročník XXIV., 1930, Sošit 3 – 4.). Tlačil Kníhtlačiarsky účastinársky spolok v Turčianskom Sv. Martine, Turčiansky Sv. Martin.
- Vozárová M. & Sutory K. (eds), 2001: Index herbariorum Reipublicae bohemicae et Reipublicae slovacae. – Zprávy Čes. Bot. Společn., Praha, Příloha 2001/1; Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, Supplement 7.